

סיכום הדף היומי

שקלא וטריא

בבא קמא מא

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא במו שמעמיד עצמו ערום עליהן(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (טוטה כא):

לעלו נשמת
דינה ליבה בת עטל זיל
עובריה חיים בן רחל זיל
ת.ג.צ.ב.ה

ח. רבינא אמר במכירין את בעל השור, ואין מכירין את השור ואזי השור לא נהרג בשניים הראשונות, ובשלישי הוכר השור.

(קושיה) מאי ה"ל למעבד? מדוע אנו מחייבים את בעל השור לשלם, הרי לא ידע על כך לפני זה.
(תירוץ) משום דאמרי ליה ' תורא נגחנא אית לך בבקרך, איבעי לך נטורי כולי בקרך'.

'בעל השור הנקי' – ששה דרשות

יבואר בגמרא עד דף מב ע"ב שש שיטות מה הפסוק 'בעל השור נקי' בא ללמד. ולבסוף נביא סיכום על כל השיטות.

שור הנסקל אסור בהנאה – מקור הדין

וְכִי־יִגַח שׁוֹר אֶת־אִישׁ אֹו אֶת־אִשָּׁה וָמָת סָקוּל יִסְקַל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת־בְּשָׂרוֹ וְבָעַל הַשּׁוֹר נָקִי:

דתניא ממשמע שנאמר סקול יסקל השור איני יודע שנבילה היא ונבילה¹⁴⁰ אסורה באכילה ('מלא תאכלו כל נבלה'), מה ת"ל לא יאכל את בשרו?
מגיד לך שאם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה – לומדים שצריך לסקולו ועוד שאסור באכילה.

בהנאה מנין? ת"ל ובעל השור נקי - שמעון בן זומא אומר כאדם שאומר לחבירו יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום.

עד עתה, למדנו שאיסור אכילה לאחר גמר דין לומדים מ'לא יאכל', ואיסור הנאה לומדים מ'בעל השור נקי'. עכשיו הגמרא מפריכה שלא מסתבר ללמוד כך, משום שסתם לשון 'אכילה' שכתוב בתורה משמע אפילו בהנאה, כמו שיתבאר, ולפי הדרשה הנ"ל אנו לומדים איסור אכילה בלבד. לכן מציעה הגמרא לדרוש באופן אחר: שהפסוק 'לא יאכל' בא ללמד איסור הנאה אחרי הסקילה ומ'בעל השור נקי' יש דרשות אחרות שאפשר ללמוד ממנו. כדלהלן:

(קושיא) ממאי דהאי לא יאכל את בשרו - להיכא דשחט לאחר שנגמר דינו הוא דאתא? דילמא היכא דשחט לאחר שנגמר דינו, שרי.

והא לא יאכל היכא דסקליה מיסקל הוא דאתא וכדר' אבהו:

א"ר אלעזר דא"ר אבהו א"ר אלעזר כל מקום שנאמר 'לא יאכל' 'לא תאכל' 'ולא תאכלו': אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט

לך בבבילה – דהיינו שלגבי נבילה כתוב לא יאכל וממשיך לומר שמותר בהנאה, ומזה מוכיח שבסתם איסור אכילה כלול גם הנאה.

(תירוץ) הני מיילי היכא דנפקא לן איסור אכילה מלא יאכל, הכא איסור אכילה מסקול יסקל נפקא.

ומוכיחה הגמרא שאם הפסוק בא לאסור הנאה גרידה למה לא השתמש בלשון הנאה בלבד – כדלהלן:

דאי ס"ד לאיסור הנאה הוא דכתיב, נכתוב קרא 'לא יהנה' אי נמי 'לא יאכל' את בשרו למה לי? אלא אע"ג דשחטיה כעין בשר אסור.

[עד כאן דף מא עמוד א']

(קושיא) מתקיף ואימא ה"מ היכא דבדק צור ושחט בה לאחר גמר דינו, דמיחזי כסקילה והיינו כעין סקילה, אבל שחטיה בסכין לא אסרה התורה.

(דחיה) מידי סכין באורייתא כתיב שתהא שחיתו יותר חשובה משחיתת צור?! ועוד, תניא בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה.

א. אמר אביי לעולם דרבעה ולא קטלה, דאתיוה לבי דינא וקטלוה לאשה, שישנה בחיוב מיתה (נרבעת) - [אן, אם רבעה והמיתה, הבעלים חייבים בכופר].

מהו דתימא כמאן דקטלה דמי¹³⁹ ושייך להתחייב כופר, קמ"ל.

ב. רבא אמר לעולם דרבעה וקטלה. יש הבדל בין נגח אדם ולבין הרג את האשה ע"י הבעילה, וכך מבאר: קרן כוונתו להזיק, האי כוונתו להנאת עצמו הוא. במאי פליגי?

ברגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק-
לאביי משלם כופר. לרבא, לא משלם כופר.

הגמרא חוזרת על המחלוקת בין רב ושמואל האם שור האיציטדין כשר למזבח:

תניא כוותיה דרב שור האיציטדין, אינו חייב מיתה. וכשר לגבי מזבח מפני שהוא כמעושה.

מתניתין

שור שנגח את האדם ומת. מועד, משלם כופר. ותם, פטור מן הכופר. וזה תם שגם בו כתוב 'סקל יסקל' וזה מועד חייבין מיתה.

וכן בבן קטן וכן בבת תינוקית. [יתבאר בגמרא שדורשים מהפסוק].

נגח עבד או אמה, נותן שלשים סלעים בין שהוא יפה מאה מנה, ובין שאינו יפה אלא דינר אחד:

גמרא

כיצד יתכן שהשור נעשה מועד אם הוא נהרג בנגיחה ראשונה

יבואר בסוגיין שמונה אופנים כיצד ישנו מקרה כזה, ואת חלק מהם הגמרא מפריכה – כדלהלן:

וכי מאחר דמתם קטלינן ליה, מועד היכי משכחת לה?

א. אמר רבה הכא במאי עסקינן כגון שאמדוהו לשלשה בני אדם – ר"ל שרץ אחריהם וברחו מפניו, והם שיערו שאם לא היו בורחים היה הורגם.

(קושיה) רב אשי אמר אומדנא לאו כלום הוא?

ב. רב אשי - הכא במאי עסקינן כגון שסיכן לשלשה בני אדם, טרם שנגח את השניים הראשונים ומתו, נגח את השלישי ואחר כך מתו כולן.

ג. רב זביד אמר כגון שהרג שלשה בהמות ולאחר מכן הרג את האדם.

(קושיה) ומועד לבהמה הוי מועד לאדם?!

ד. רב שימי כגון שהרג שלשה עובדי כוכבים.

(קושיה) ומועד לעובדי כוכבים, הוי מועד לישראל?!

ה. רשב"ל כגון שהרג שלשה בני אדם טרפה שאינו חייב מיתה עליהם, שאדם הרוג הרג.

(קושיה) ומועד לטרפה, הוי מועד לשלם?!

ו. רב פפא - דקטל וערק לאגמא אחרי שהעידו בו, דקטל וערק לאגמא.

ז. רב אחא בריה דרב איקא - כגון שהוזמו זוממי זוממין – ר"ל שנגח שתי נגיחות והעידו בו ב' כיתי עדים, ובאה כת אחת והזימום ונפטר, וכשנגח נגיחה שלישית והעידו בו העדים, באה אותה כת להזימם, והזימו אותה הכת אף על ההזמות הראשונות.

הניחא אי ליעודי תורא בעינן שפיר, הרי נגח ג' נגיחות בג' ימים, למרות שנתקיימה העדאתו בבת אחת.

(קושיה) אלא אי ליעודי גברא בעינן, מימר אמר ליה לא הוה ידענא ב' הנגיחות הראשונות כדי שאשמור את שורי?

כגון דאמרי המזימין כל אימת דקטיל תוריה, גביה הוה קאי, ובעל השור ראה אותם.

[שפודין ש בן פקועה את פטר חמור וה"ה כאן] בפ"ק דבכורות (דף יב.) ובפרק בהמה המקשה (חולין דף עד:) ואפילו שחוט מוכח ביומא (דף מט: נ.) דמקרי פר וכ"ש בן פקועה וי"ל בלאו הכי פריך שפיר ולפי המסקנא ניהא דנפקא לן מבשרו אע"ג דשחטיה ועבדיה כעין בשר[ניחא שלומדים לאופן ששחטו מבשרו]:

¹³⁹ תוספות ד"ה כמאן דקטלה דמי. וא"ת ומה פשע השור היא הרגה עצמה שהרי הביאתו עליה וי"ל כמו שפירש ר"ח שקפץ עליה השור לרבעה ואלבשה בה יצרה ונתרצה ואפילו למ"ד בכתובות פ' נערה (דף נא:) תחילתה באונס וסופה ברצון דמותר היינו תחילת ביאה באונס אבל הכא תחילת ביאה זו ברצון ואסורה לכ"ע וה"ה שנהרגה:
¹⁴⁰ תוספות ד"ה איני יודע שהיא נבילה. וא"ת אצטרך לבן פקועה לרבנן דרבי מאיר דלא בעי שחיטה (חולין דף עד.) וכ"ת דלא אקרי שור [אינו בדין סקילה] הא לענין פטר חמור מקרי שה

סיכום הדף היומי

שקלא וטריא

בבא קמא מא

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

לעלו נשמת
דינה ליבה בת עטל זיל
עובדיה חיים בן רחל זיל
ת.נ.צ.ב.ה

משל לצייד ששולה דגים מן הים: משכח רברבי שקיל [2] מתי שחוזר ומוצא זוטרי שקיל. [1] זאת אומרת, שאפילו שהראיה חזקה בתחילה, מ"מ כשמוצא עוד ראיה, אפילו קטנה ממנה, מביאה.

[עד כאן דף מא עמוד ב]

כעת, הגמרא מסיקה שלומדים מ'לא יאכל' איסור אכילה והנאה אחרי שנגמר דינו, כדברי רבי אבהו. ולפי זה, לא צריכים את הדרשה המובאת לעיל 'בעל השור נקי', ולכן שואלת הגמרא כיצד ידרשו ממנו.

והשתא דנפקא לן איסור אכילה ואיסור הנאה תרויהו מלא יאכל, האי בעל השור נקי למאי אתא?
א. להנאת עורו - סלקא דעתך אמינא לא יאכל את בשרו כתיב - בשרו אסור, ועורו מותר.

מ'את' - לא דריש [כדלקמן]

ב. והנך תנאי בב"ק מפקי ליה: לחצי כופר, ר"ל ששור תם שהרג את האדם אינו משלם חצי כופר כפי דינו לגבי נזיקין אלא פטור לגמרי, ולדמי ולדות, דהיינו שאם נגח אשה מעוברת והרג את העובר, אינו משלם דמי ולדות לבעל כמו שאדם שנוגף משלם. לפי דעה זו, מהיכן נלמד איסור הנאת עורו:

הנאת עורו מנא להו? מאת בשרו את הטפל לבשרו.
'אתין שבתורה'

הדעה ראשונה לא דורשת 'את' כמו שמבואר להלן:

דתיניא שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה כיון¹⁴¹ שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש. אמרו לו תלמידיו: רבי כל אתין שדרשת מה תהא עליהם? אמר להם: כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך קבלתי על הפרישה. עד שבא רבי עקיבא ולימד את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמי¹⁴².

דרשות נוספות בפסוק של בעל השור נקי

יבואר שתי ברייתות שיש בהם משא ומתן בין ר"ע ור"א מדוע הוצרך לכתוב 'ובעל השור נקי', והביא ר"א ביאורים שונים. בהמשך הגמרא תדון באיזה מהם דן ר"א ברישא:

[1] ת"ר ובעל השור נקי.

רבי אליעזר אומר נקי תם מחצי כופר שלא תשווה לנזקים וישלם חצי כופר.

ר"ע למטה תמה איך יתכן שהוצרך פסוק לכך:

אמר לו ר' עקיבא, והלא הוא עצמו אין משתלם אלא מגופו! הביאהו לבית דין וישלם לך? שהבעלים יכולים לטעון 'הביאהו לב"ד ואשלם לך'.

אמר לו רבי אליעזר כך אני בעיניך?! שדיני אין מדרשי בזה שחייב מיתה? אין דיני אלא כשהמית את האדם על פי עד אחד או על פי בעלים.

(קושיה) על פי בעלים?! מודה בקנס הוא¹⁴³. [גם על עד אחד היה יכול להקשות, שגם בו פשוט שפטור.]

(תירוץ) קסבר כופרא כפרה. לכן, ה"א שמתחייב לשלם אפילו בעד אחד או כשמודה.

ברייתא שנייה דר"א

[2] תניא אידך-

אמר לו רבי אליעזר, עקיבא כך אני בעיניך?! שדיני בזה שחייב מיתה, אין דיני

אלא במתכוון: להלן מספר מקרים שפטור מסקילה כמבואר לקמן (מד):

להרוג את הבהמה, והרג את האדם.

למצרי, והרג ישראל.

לנפלים, והרג בן קיימא.

מהשתי הבריות הנ"ל, הוכח ר"א בשנייה יותר חזקה מבראשונה, שהרי ע"פ פי עד אחד או בעלים, יותר קל לפרוך שמודה בקנס פטור, ובעד אחד גם פשוט, שתמיד צריך שני עדים כדי שישלם.

הי אמר ליה ברישא?

א. רב כהנא משמיה דרבא אמר מתכוון [2] אמר ליה ברישא.

¹⁴³ תוספות ד"ה מודה בקנס הוא. דקיימא לן פלגא נזקא קנסא ונראה דהוה מצי למפרך אעד אחד דאין סברא לומר שלא יחשוב מרשיע עצמו כשמודה [ר"ל גם בעד אחד, אם הבעלים מודים הם פטורים, ואין לומר לא יכולים...]. ואין רוצה לישבע ואף על גב דעל ידי העד בא עליו חיוב זה אלא הפשוט יותר נקט:

¹⁴¹ תוספות ד"ה כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש. אע"ג דפ"ק דקדושין (ד' ל:): דריש נאמר איש אמו ואביו תיראו ונאמר את ה' אלהיך תירא הוה הכתוב מורא אב ואם למורא שמים (היה לו לומר שהפסוק בא לרבות כיבוד אב ואם) לא הוה ניחא ליה למדרשיה לאוקמי לעשה תירא:

¹⁴² תוספות ד"ה לרבות ת"ח. וא"ת מפני שיבה תקום למה לי תיפוק ליה מהכא וי"ל דהכא ברבו מובהק כדתנן (אבות פ"ד משנה י"ב) מורא רבך כמורא שמים או ברב מופלג דהוי כעין רבו: